

Kurtarılabilecek Türler... Tepelipelikanlar

Ülkemiz bitki ve hayvan toplulukları yönünden çok zengin. Öyle ki soyları dünya ölçüsünde tehlike altındaki türlere bile Türkiye’de rastlanabiliyor. Örneğin kuşlar dünyasına bir göz atacak olsak, küçük karabatak, yaz ördeği, pasbaş patka, dikkuyruk, kara akbaba, şah kartal, küçük kerkenez, huş tavuğu, toykuşu, kirazkuşu ve tepeli pelikanı bir çırpıda sayabiliriz. Şimdi sizlere bunlardan tepelipelikanları anlatacağız.

Tepelipelikanlar, bütün dünyada soyları tehlike altında olan kuşlardan biri. Ne var ki bu kuşlar ülkemizde yaşıyor. Sözelimi Kuş Cenneti Manyas’ta, Gediz deltasında, Sultan Sazlığı’nda olsun, Menderes Nehri Deltası ve burada yer alan Karine dalyanında, Bafa Gölü’nde olsun, tüm olumsuzluklara karşın yaşamlarını sürdürüyor bu kuşlar. Tepelipelikanlar için bu sulak alanlar önemli kuluçka noktalarından sayılıyor.

Tepelipelikanın Latince adı, *Pelecanus crispus*. Bu kuşların boyları 160-180 cm arasında değişiyor. Kanat aralıkları da 3 m kadar olabiliyor. Bu ölçülerden anlaşılacağı gibi oldukça iri yapılı hayvanlardır bu kuşlar. Gözleri bal renginde. Boğazlarında balıkları toplamaya yarayan iri bir kese bulunuyor. Bu, turuncu kırmızı renkte bir torba. Aynı renge tepeliklerinde de rastlanıyor. Zaten bu göz alıcı renkleriyle öteki türdeşleri arasından hemen kolayca seçilebiliyorlar. Ayrıca tepe ve ense kısımlarındaki kıvrık tüylerden ve ayaklarının siyah olmasından da ayırt edilebiliyorlar.

Tepelipelikanlar da altgagalarını kepçe gibi kullanıyorlar. Üstgagalarıysa yalnızca kapak görevi yapıyor. Dilleri birkaç milimetre boyunda. Bu kuşların derileri ve kemiklerinin içinde hava keseleri bulunuyor. Bu yüzden de su içine dalışlar yapamıyorlar. Ama tepelipelikanlar ağaçta yuva yapan su kuşları olarak gruplamada yerlerini alıyor. Ağaç dallarını ve

diplerindeki sazlıkları kullanarak çok sık yuvalar yapıp, koloniler halinde, yuvalandıkları yerlerde yaşamlarını sürdürüyorlar.

Kuş Cenneti'ndeki tepelipelikanlarsa platformlarda yuvalanıyorlar. Platform ne demek? Söyleyelim: Platform, tepelipelikanların yuvalandıkları, yüksekçe bir yerde bulunan küçük düzlüğe verilen ad. Burada platform düşüncesini üreten, bu kuşlara böyle bir yuvalama yerini sunan iki doğa dostunun da adını analım: Tansu Gürpınar ve Ali Kızılay.

Platformların çıkış öyküsüyle şöyle: Tansu Gürpınar 1968 yılında Kuş Cenneti Milli Parkı'nın yöneticiliğini yapmaktadır; Ali Kızılay da Milli Park'ın laboratuvarında

görevlidir. Tepelipelikanlarsa yıllar yılı bu bölgede yaşamlarını sürdüren kuşlardan yalnızca biridir.

1967 yılında, Tansu Gürpınar, Ali Kızılay ve Avrupa Konseyi uzmanı David Lea, Kuş Gölü'nde, kuş kolonilerini incelemek amacıyla bir gezi düzenliyor. Bu gezi, platform fikrinin ilk kilometre taşı oluyor.

Tansu Gürpınar gezi sırasında, kıyıda bir tek söğüt ağacı görüyor. Ağacın dalları yerlere kadar sarkmıştır. Gürpınar, bu dalların herhalde bir ağırlığın etkisiyle böyle sarkmış olabileceğini düşünür. Dürbünle dikkatlice dalları inceliyor ve dallar üzerindeki kuş pisliklerini görüyor. Belli ki kuşlar kullanmıştır bu dalları. Ama hangi kuş?

Üçlü, deneyimlerine ve daha önceki gözlemlerine dayanarak bu kuşun pelikan olabileceğine ve pelikanlara bir yuva hazırlamaya karar veriyorlar böylece.

Gürpınar ve Kızılay, bu yuvaları, yılın dokuz ayını burada geçiren tepelipelikanlar için yapıyorlar. Yuva yeri olarak da, tehlikelere çok duyarlı bir kuş olduğu için, Kuş Cenneti'nin en sakin yerini, batı bölümünü seçiyorlar. Söğüt ağaçları üzerine platformlar yapılır. Üredikleri başka yerlerde sazlık adacıkları yeğleyen tepelipelikanlar platformları çok seviyorlar.

Platformlar, kuşgölünde yaşayan tepelipelikanların vazgeçemediği yuvalama alanıdır.

Dünyada ilk kez platformlarda yuva kurmaya başlıyorlar. Bu yuvalarını öyle benimserler ki 1968'den beri platformlar tepelipelikanlar için artık vazgeçilmez yuvalama alanları olmuştur. Soyu dünyada tehlike altında olan bu kuş, kuşların cennetinde düzenli olarak artış göstermeye başladı. Bugün konuyla ilgili dünyadaki diğer uzman kuruluşlar da tepelipelikanların soyunun sürmesi için bu yöntemi uygulamaktadır.

Gediz deltasındaki tepelipelikanların yuva yerleriyse, bataklıkların ortasındaki korunaklı çamur adacıklardır. Yine Akdeniz'in en önemli sulak alanlarından biri olan ve Geyik Dağları'nın suları ile beslenen Göksu deltasındaki sazlıklar tepelipelikanın yuvalama yeridir. Antik Latmos Körfezi'nin bir devamı sayılan Bafa Gölü de tepelipelikanın beslenme ve barınma yönünden tercih ettiği yerlerdendir. Zaten tepelipelikanlar, toplu halde, bitkisi bol, göl, nehir ve bataklıkların ağzında yaşamayı seven kuşlardır.

Kirlilik, avlanma gibi dış etmenlerin etkisiyle doğal özelliklerini günden güne yitiren sulak alanlarımızın korunmasının, 7'den 70'e hepimizin sorumluluğunda olduğunu unutmamamız gerekiyor. Bunu bizlerden tepelipelikanlar da istiyor. Çünkü neredeyse dünyadan silinmek üzereler.

Gülgün Akbaba